

Yritykset ja yhteiskuntavastuu

Kestävän kehityksen ekonomistinen tulkinta

TEEMU HAUKIOJA

Johdanto

Valtioneuvoston periaatepäätös yhteiskuntavastuusta julkistettiin 22.11.2012.¹ Periaatepäätöksen yleisenä tavoitteena on nostaa suomalaiset yritykset ja hallinto edelläkävijöiksi yhteiskuntavastuun asioissa. Työministeri Lauri Ihalaisen mukaan periaatepäätöksen laadinnassa on haluttu toimia laajalla rintamalla kaikkia keskeisiä osapuolia kuullen. Periaatepäätös sidotaan kansainväliseen toimintaympäristöön ja keskeisiin kansainvälisen yhteistyön instituutioihin. Periaatepäätös korostaa laajajohjaisen yhteistyön merkitystä yhteiskuntavastuukysymysten kansalliseksi ja kansainväliseksi edistämiseksi. Positiivisena voidaan myös pitää sitä, ettei sitouduta liian yksityiskohtaisiin toimintamalleihin, vaan jätetään reilusti tilaa harkinnanvaraiselle ja tarkoituksenmukaiselle kehittämistyölle.

Tässä kirjoituksessa keskitytään muutamaaan yhteiskuntavastuuta koskevassa keskustelussa usein esille nousevaan seikkaan, joita kommentoidaan kansantaloustieteellisestä näkökulmasta. Esitetyt taloustieteen tulkinnat ovat kirjoittajan omia näkemyksiä, sillä näistä yleisestikin kiistanalaisista asioista ei välttämättä vallitse yksimielisyyttä edes taloustieteen sisällä. Kutsun lähestymistapaa dynaamisen tehokkuuden näkökulmaksi, jolla viitataan kansantaloudelta toi-

vottavaan ominaisuuteen tuottaa kestävästä hyvinvointia. Lähestymistavassa kiinnitetään huomiota kansantalouden rakenteellisiin tarjontatekijöihin, pääoma-ajatteluun ja institutionaaliin perusratkaisuihin, jotka voivat tuottaa vakaa- ta talouskasvua ja yhteiskuntakehitystä.² Onnistuessaan tällaisella kansantaloudella on rakennemuutosalttiutta. Se on innovaatiokykyinen, edistää sosiaalista yhteistyökykyä, säästää transaktio- ja byrokratiakustannuksissa, tarjoaa kansalaisille kannustimet yrittäjyyteen ja riittävät turva- verkot yhteiskuntarauhan turvaamiseksi, ja sen instituutiot koetaan yleisesti ottaen reiluiksi ja oikeudenmukaisiksi. Moraalifilosofi John Rawls (1999) korostaa reilujen instituutioiden merkitystä oikeudenmukaisessa yhteiskunnassa.

Dynaamisen tehokkuuden näkökulmasta kiinnitän erityistä huomiota valtion suunnitteluvoimaan hyvin toimivassa markkinataloudessa. Tällöin pelkkä niin sanottu yövärtijarooli ei riitä, vaan valtiovallalta odotetaan erityistä kykyä ohjata markkinoita yleistä hyvinvointia edistävään suuntaan. Tehtävä on äärimmäisen vaativa, ja se voi muuttua kansantalouden kehitysasteen mukaan. Tällaisessa kehikossa nostan muutaman yhteiskuntavastuun erityisteeman ekonomistisen käsittelyn kohteeksi: yritysten liiketaloudellinen menestys ja yhteiskuntavastuu, yritysten rooli kansantaloudessa ja lopuksi julkisen vallan ohjaustehtävä hyvinvointia tuottavassa markkinataloudessa.

1 Kirjoittaja osallistui panelistina 23.11.2012 työministeri Lauri Ihalaisen koollekutsumaan periaatepäätöksen julkistamisseminaariin taloudellista vastuuta käsittelevään osaan. Muut keskustelijat olivat johtaja Sirpa Juutinen, PwC, ja partner Janne Juusela, Attorneys at law Borenus Ltd. Paneelikeskustelun moderaattorina toimi Ulla Roiha Finnish Business & Society ry:stä. Esitän kiitokseni projektitutkija, YTM Ari Karppiselle ja dosentti, KTT Martti Vi hannolle arvokkaista kommentista.

2 Uuden kasvuteorian perusesityksiä ovat Robert J. Bar- ron ja Xavier Sala-i-Martinin (2004) sekä Philippe Aghio- nin ja Peter Howittin (1998) teokset.

Liiketaloudellinen menestys ja yritysten yhteiskuntavastuu

Osakeyhtiölain (21.7.2006/624) 5 §:n mukaan ”Yhtiön toiminnan tarkoituksena on tuottaa voittoa osakkeenomistajille, jollei yhtiöjärjestyksessä määrätä toisin.” Kansantaloustieteessä kysytään, mitä, miten ja kenelle hyödykkeitä ja palveluja tuotetaan. Yksittäisen yrityksen näkökulmasta omistajien voiton maksimointi on relevantti ja täysin oikeutettu tavoite, koska perusedellytys kilpailussa pärjäämiselle on mahdollisimman tehokas taloudellinen toiminta. Voiton maksimointi heijastaa tätä taloudellisuusperiaatetta. Taloustieteen nobelisti Milton Friedman (1970) argumentoi vahvoin perustein, että voitontavoittelu on yritysten tärkein ja ainoa yhteiskunnallinen velvoite.

Yhteiskunnan kannalta näin kapea määrittely ei kuitenkaan riitä. Hyvinvointitalousteorian tukeutuen voidaan ajatella, että yritykset ovat olemassa kuluttajien ja kansalaisten tarpeita varten.³ Tuotanto ja sen jako voidaan järjestää monella tavalla, esimerkiksi suunnitelmatalouden puitteissa. Hyvinvointiyhteiskunnassa yksityisetkin yritykset palvelevat kansalaisia yleisesti, eivät vain tiettyjä intressiryhmiä. Julkisen vallan tehtävänä on katsoa, että yritystoiminta on järjestetty niin, että se palvelee koko yhteiskunnan etua.

Gloaalissa kilpailutaloudessa, jossa pääoma liikkuu vapaasti, yksityisiltä yrityksiltä ei voida kuitenkaan vaatia enempää kuin taloudellista tulosta. Yhteiskunta voi, ja sen tulee, kuitenkin asettaa politiikan keinoin yleisen edun mukaisia vaatimuksia ympäristö- ja sosiaalisten näkökohdient huomioonottamiseksi. On nimenomaan julkisen sektorin tehtävä ohjata markkinoita kestävä kehityksen suuntaan. Julkisen vallan tulee asettaa sen mukaiset yleiset puitteet ja pelisäännöt. Näin ollen varsinainen vastuu liiketoiminnan rakennemuutoksen ohjaamisesta kohti kestävä yhteiskuntaa kuuluu julkiselle vallalle, joka ainoana toimijana markkinataloudessa voi kordinoida kansantalouden kokonaisuutta.

Inhorealistinen tosiasia on, että moderneissa markkinatalouksissa yritykset etsivät jatkuvasti omalta kannaltaan parhaita odotettuihin tuot-

toihin liittyviä liiketoimintamalleja globaalien kilpailun paineessa. Markkinoiden innovaatiopotentiaali saadaan parhaiten käyttöön, kun yrityksille annetaan mahdollisimman paljon tilaa eli vapautta kokeilla, mikä toimii ja mikä ei. Tällöin jää yritysten vastuulle, ovatko niiden odotukset realistisia ja omaksuvatko ne kestävä kehityksen osaksi liiketoimintastrategiaansa. Kuluttajat ja yhteiskunta reagoivat yritysten valitsemiin toimintamalleihin, mikä näkyy yritysten taloudellisessa menestyksessä.

Globalisaation aikana läpinäkyvyys kasvaa, ja kuluttajilla alkaa olla todellista valtaa. Demokraattisessa informaatioyhteiskunnassa närkästyneet kuluttajat voivat rangaista monella tavalla, monen eri kanavan kautta, jos yritys ei onnistu kuluttajia miellyttämään. (Kannianen 2012.) Nykyään eettiset arvot ovat yhä suuremmissa osassa kuluttajien päätöksenteossa. Yritykset toimivat jatkuvan markkinatestin alaisena, jolloin ne itse kantavat seuraukset oikeista tai vääristä valinnoista. Julkinen sektori voi hankinnoissaan, muissa toimissaan ja valinnoissaan näyttää esimerkkiä korostamalla eettistä näkökulmaa, vaikkei samoja toimintamalleja markkinatoimijoilta pakollisina vaatisikaan.

Yritykset kansantaloudessa

Yrityksillä on investointiohjelmat ja liiketoimintastrategiat, joita ne toteuttavat enemmän tai vähemmän kvartaalitalouden ehdoilla. Yleisesti voidaan ajatella, että yritysten ja kansalaisten elinkaari on rajallinen. Sen sijaan yhteiskunnallisessa suunnittelussa ääretön elinkaari lienee tarkoituksenmukainen. Siksi kollektiivisen päätöksenteon näkökulmasta katsottuna pitkän aikavälin kehityksen tulisi olla erityisen kiinnostavaa. Laadukas tilastotoimi ja sen hyödyntäminen voivat antaa tärkeää tietoa ympäristö-, sosiaali- ja työmarkkinapolitiikan toteuttamiseksi. Tilastojen tuottaminen ja levittäminen on julkisen sektorin tehtävä. Myös esimerkiksi ympäristöjärjestöt ja muut vastuullisuudesta kiinnostuneet tahot voivat tuottaa yleistä ja yrityskohtaista tietoa omiin tarpeisiinsa. Tätä tehtävää ei tule säilyttää yrityksille, sillä jokainen asetettu velvoite lisää byrokraatia ja kustannuksia murentaen yritysten taloudellista kilpailukykyä. Jokaisen lainsäädännöllisen lisävelvoitteen tulee olla tarkkaan harkittu, ja

³ Matti Tuomala (2009) esittelee hyvinvointivaltion elementit kattavasti oppikirjassaan, joka on suosittelava perusteos talousvaikuttajan kirjajhylyssä.

on varmistuttava siitä, että hyödyt aivan varmasti ylittävät aiheutuvat kustannukset.

Hyödylliset ja haitalliset ulkoisvaikutukset ovat tärkeitä talous- ja ympäristöpolitiikan toteuttamisen kannalta. Ulkoisvaikutuksilla tarkoitetaan kahden markkinaosapuolen toimista aiheutuvia hyötyjä (kouluttautunut henkilö nostaa myös kansatoimijoidensa osaamistasoa) tai haittoja (saastuminen) transaktioon osallistumattomalle kolmannelle osapuolelle. Ulkoisvaikutusten tulisi olla julkisen sektorin erityismielenkiinnon kohteena. Taloustiede tarjoaa ympäristötalouspolitiikalle kustannustehokkaita keinoja haitallisten ulkoisvaikutusten sisällyttämiseksi yritysten päätöksentekoon.⁴ Esimerkiksi louhinta- ja päästömaksujen laaja käyttöönotto vaikuttaisi oleellisesti yritysten toimintaan, ohjaten niitä kestäväen kehityksen suuntaan.

Suomessa on jonkin verran niin sanottuja ympäristöveroja, mutta ei juurikaan aitoja päästöihin perustuvia maksuja. Kaikki ympäristöverojen nimellä kulkevat kulutusverot (energiavero, polttoainevero) rokottavat juurikin kulutusta – eivät päästöjä. Ympäristöpolitiikan tehokkuuden kannalta erottelu on merkittävä. Ongelma energian käytön verotuksessa on, että energiaa tuotantopanosena voidaan pitää yhtenä tärkeänä kansantaloudellisena kasvutekijänä. Toisin sanoen kuluksiin perustuvat ympäristöverot ovat itse asiassa talouskasvulle asetettuja veroja ja kannustinvaikutuksiltaan ristiriitaisia. Mikäli halutaan laadukkaampaa, ympäristöä vähemmän rasittavaa talouskasvua, tarvittaisiin päästöihin kohdistuvaa ekologista verouudistusta.

Yksityisen yrityssektorin osalta ulkoisvaikutusraporttien sisällyttäminen liiketaloudellisen toiminnan kuvauksiin pakollisena toimenpiteenä ei ole mielekästä. Raportoinnin hyödyt jäänevät vähäisiksi ja epämääräisiksi, kun taas kustannukset saattavat nousta mahdollisiin hyötyihin nähden kohtuuttomiksi ilman todellista vaikuttavuutta. Ympäristö-, sosiaali- ja talouspolitiikan tarpeisiin on jo olemassa runsaasti hyviä mittareita ja niitä kehitellään edelleen. Mittaristoilta tulee vaatia mahdollisimman suurta selkeyttä ja yksiselitteisyyttä. Monimutkaiset kestäväen kehitystä ja hyvinvointia kuvaavat yhdistelmäindikaat-

torit saattavat tuottaa intuition vastaisia tuloksia ja hämärtää asioita selkeyttämisen sijaan (Stiglitz & al. 2009). Yrityksille tarkoitettuja koeltuja mittaristoja yhteiskuntavastuun raportointiin on myös paljon tarjolla (esim. Global Reporting Initiative -raportointiohjeistus).

Globaalissa markkinatalousjärjestelmässä yritystoiminnan laajemmista taloudellisista vaikutuksista, esimerkiksi maksetuista palkoista ja veroista, ei kerrota nykyistä avoimemmin muun muassa siksi, että ne eivät välttämättä kiinnosta globaaleja sijoittajia. Taloustutkimuksen keinoin kyseisiä asioita voidaan selvittää. Tämäkin intressi on kansalaisjärjestöillä ja julkisella vallalla, joka voi rahoittaa tutkimusta. Yliopistoilla on osaamista ja valmiutta tällaisiin tutkimuksiin, mikäli sitä halutaan hyödyntää.

Julkisen vallan rooli kestäväen kehityksen hyvinvointiyhteiskunnassa

Kansantalouden yleisten menestysedellytysten ja alueellisten vaikutusten selvittäminen kuuluu julkisen vallan strategiasuunnittelun ja talouspolitiikan alaan. Jos kestäväen kehityksen mukaisesti markkinatalouteen perustuvaa hyvinvointiyhteiskuntaa halutaan kehittää, tarvitaan kansallisia ratkaisuja ja poliittisia suuntaviittoja tavoitteen edistämiseksi. Julkisen sektorin yhteiskuntavastuun kehittämiseen kuuluu paitsi ympäristö- ja sosiaalinen vastuu myös taloudellisesta vastuusta huolehtiminen. Tämä ei tarkoita yksityiskohdittain menevää yrityksille tarkoitettua vaatimus- ja toimenpidelistaa, vaan ennemminkin yritysten toimintaympäristöstä huolehtimista. Onnistuneet investoinnit esimerkiksi infrastruktuuriin, osaamispääomaan ja kansalliseen konsensukseen mahdollistavat yritysten kilpailukyvyyn globaaleilla ja integroituvilla markkinoilla.

Investoinnit kestäväen kehitykseen ovat avainasemassa modernissa markkinataloudessa. Globaalien ja kansallisten intressien ristipaineessa olisi tarpeen päivittää strategiset linjaukset energian ja luonnonvarojen osalta. Valtionyhtiöiden omistajaohjausta ja roolia kansallisesti tärkeissä intresseissä tulisi arvioida uudelleen. Markkinataloudessa yksityisten yritysten oikeutettuna intressinä voi olla voiton maksimointi, mutta strategisesti merkityksellisissä valtionyhtiöissä näin ei tarvitse – tai ei edes saisi – olla. Ennemmin pitäisi keskittyä kansantaloudellisen hyvinvoinnin

⁴ Ympäristöpolitiikan keinovalikoimia esitellään kaikissa ympäristötaloustieteen oppikirjoissa, ks. esim. Perman & al. 2003.

maksimointiin taloudellisen tehokkuuden vaatimus toki säilyttäen.

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä käsitellään kaivosteollisuuden vastuullisuuden edistämistä (luku 2.7) ja valtion vastuullista omistajaohjausta (luku 3.1). Nykyinen Euroopan unionissa vallitseva näkemys markkinataloudesta on rajoittavan dogmaattinen. Ohessa esitän tätä valitsevaa ajattelutapaa haastavan ajatuskokoon yhdistämällä edellä mainitut kaksi erilliskysymystä.

Taloustieteessä on pitkä perinne luonnonvaratalouden tutkimuksessa. Tätä tutkimusta ei ole hyödynnetty täysimääräisesti poliittisessa päätöksenteossa. Niin sanotun Hartwickin säännön mukaan ehtyvän luonnonvaran käyttö kestävällä tavalla on mahdollista, jos noudatetaan tiettyjä taloudellisuusperiaatteita (esim. Perman & al. 2003). Vahvasti yksinkertaistaen ideaa voidaan kuvata seuraavasti. Ehtyvät luonnonvarat ymmärretään osana kansantalouden pääomaportfoliota, joka mahdollistaa kulutuksen ja elintason. Kestävä kehitys voidaan pelkistää vaatimukseksi ikuisesta ei-alenevasta kulutusmahdollisuuksien virrasta, joka osaltaan heijastaa hyvinvointimahdollisuuksia. Tällöin kokonaispääoman laatu ja määrä ovat ratkaisevia kulutusmahdollisuuksien ylläpitäjänä, ei yksittäinen pääomalaji (jos se ei ole kriittinen).

Niin kutsuttu *Hartwickin sääntö* kertoo, että ehtyvän luonnonvaran, esimerkiksi malmiesiintymän louhintaan liittyvä (intertemporaalista niukkuutta kuvaava), ”resurssivuokra” (*resource rent*) tulisi investoida muihin pääomalajeihin niin, että kokonaispääoma ei laske. Tällöin elintaso on mahdollista säilyttää täältä ikuisuuteen. Taloustieteen nobelistin Robert Solowin (1986) mukaan oleellista kestävyudessa ei olekaan yksittäisen luonnonvaran ehtyminen, vaan huolehtiminen siitä, että mahdollisuudet ylläpitää elintasoa siirretään myös tuleville sukupolville. Dynaamisen tehokkuuden vaatimukset täyttävä tieteellinen luonnonvarojen hallinta ei markkinaehtoisesti toteudu, vaan siihen tarvitaan julkista ohjausta.

Kansainvälisessä lähiympäristössä tällaista mallia muistuttava järjestelmä on Norjassa öljyvarojen käytössä. Öljyn tuotanto on kansallisissa käsissä, ja osa tuotoista sijoitetaan rahastoon, jolla rahoitetaan norjalaisten eläkkeet. Osa tuotoista tuloutetaan suoraan valtion budjettiin. Näin menetellen kansallisvaranto päättyy maan omien

kansalaisten hyödyksi. Euroopan unionissa valitsevan ajattelutavan mukaan kansallinen tai valtiollinen omistus on kilpailullisista tai markkinai-deologisista syistä johtuen epäsuotavaa. Tässä lie-nee yksi syy siihen, miksi Norja ei kuulu Euroopan unioniin.

Viimeaikaisessa keskustelussa on noussut esille louhintamaksu, joka mahdollistaisi luonnonvarojen kestäväen käytön periaatteen, jos resurssivuokra sijoitettaisiin muuhun pääomaan, kuten koulutukseen, tutkimukseen tai vaikkapa eläkerahastoihin. Mikäli ehtyvät luonnonvarat olisivat kansallisessa omistuksessa, voitaisiin vaaditun sijoitusosuuden jälkeen myös helpottaa vaikkapa kestävyysvajetta ja rahoittaa kansallisen budjetin muita kohteita. Valtiollinen omistus mahdollistaisi niin sanotun tieteellisen luonnonvarojen kestäväen käytön. Oikein toteutettuna se voisi olla hyvä perusratkaisu, joka omalta osaltaan edesauttaisi kansallisomaisuuden hyötyjen kotoutumisen pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskuntamallin säilyttämiseen ja kehittämiseen. Tällöin esimerkiksi ei tarvitsisi olla huolissaan siitä, että monikansalliset yhtiöt hakevat Suomesta vain sijaintipaikkaedut ja tulouttavat konsernituloksensa alhaisen verotuksen maihin.

Vaikka toimitaan markkinataloudesta, ei ole mitään taloustieteellistä syytä poissulkea valtiollista omistusta tai vahvaa julkista ohjausta kestäväen kehityksen pääomalajeista, joilla on strategista kansallista merkitystä. Jos ehtyvät luonnonvarat olisivat lähtökohtaisesti valtion omaisuutta ja tieteellisen luonnonvarakäytön alaisia, voitaisiin silti sopia yksityisen sektorin kanssa erilaisista kumppanuuksista ja leasing-järjestelyistä luonnonvarojen hyödyntämisessä.

Vientiriippuvaisena maana suomalaisten yritysten kansainvälinen kilpailukyky on avainasemassa materiaalsen elintason ylläpidossa. Kansainvälisesti vertaillen Suomi on ollut jo pitkään yksi maailman kilpailukykyisimmistä maista (esim. Rikama 2012). Nykyiset kehitystrendit kuitenkin antavat aihetta vakaavaan huoleen. Eurooppalaisen talouskriisin ja väestörakenteen epäedullisen muutoksen lisäksi kilpailukyky joutuu koville ilmastopolitiikan ja uusimman rikki-direktiivin vuoksi.⁵ On selvää, että Suomen tulee osallistua ilmastotalkoisiin ja muuhun kansain-

⁵ Ilmastopolitiikan kansantaloudellisista kustannuksista, ks. Honkatukia 2008.

väliseen ympäristöyhteistyyöhön. Kuitenkin kansainvälisissä taakanjakoneuvotteluissa olisi kiinnitettävä huomiota toteutuviin hyötyihin, kustannuksiin, vaihtoehtoiskustannuksiin ja reiluun taakanjakoon.

Suomi on sitonut suhteellisen paljon resursseja ilmastopolitiikkaan. Taloudellisen tehokkuuden ja vaikuttavuuden kannalta tilanne on siinä mielessä ongelmallinen, että Suomen osuus maailman kasvihuonepäästöistä on merkityksellinen. Vaihtoehtoiskustannusten näkökulmasta tarkasteltuna Suomen ilmastopolitiikkaan sitomilla resursseilla voitaisiin saada paljon enemmän aikaiseksi esimerkiksi Itämeren suojelelussa ja sen tilan parantamisessa. Valitettavasti vaikuttaa siltä, että suomalaisten ilmastopolitiikkauhraukset eivät ole kovin kustannustehokkaita.

Taloustieteessä on peliteorian keinoin tarkasteltu erilaisia kansainväliseen ympäristöyhteistyyöhön liittyviä ongelmia. Neuvotteluja voidaan mallittaa peliasetelmalla, jossa kuvataan toimijoiden strategiavalinnat ja eri strategiayhdistelmien taloudelliset seuraamukset (esim. Tahvonen & al. 1993). Itämeren liikenteen rikkipäästöjen osalta peliasetelmassa tunnistettaisiin hyödyt ja kustannukset kullekin ”pelajaalle”. Hyötyjä voisivat olla terveyshyödyt keskieuropalaisille päästöjen vähentämisestä ja kustannuksia puolestaan suomalaisten menetykset kilpailukyvyssä. Mikäli molempia osapuolia hyödyttävään yhteistyöstrategiaan päästään hyödyt ja kustannukset jaetaan tai kompensoidaan. Pelien tasapainoratkaisu ei voi olla sellainen, että vain toinen osapuoli hyötyy ja toinen maksaa kustannukset. Valitettavasti rikkidirektiivin kohdalla näyttää käyneen niin, että Keski-Eurooppaan valuu kompensointimattomia hyötyjä suomalaisten maksaessa yksipuolisesti kovan hinnan menetetyt kilpailukyvyyn muodossa.

Lopuksi

Yksityiset yritykset kilpailevat markkinoilla omilla vahvuuksillaan. Näyttää siltä, että yhä useamman yrityksen on otettava ympäristö- ja sosiaaliset kysymykset osaksi liiketoimintastrategiaansa, mikäli ne haluavat pärjätä kilpailussa. Julkisen vallan julkilausutut pitkän aikavälin ennustettavat tavoitteet ja vakaat poliittiset suuntaviivat auttavat yrityksiä onnistuneen liiketoimintastrategian laatimisessa.

Vaikka Suomessa on runsaasti niin sanottuja ympäristöveroja, ne eivät ole aitoja päästömaksuja, jotka olisivat kansantaloudellisten ja ympäristöllisten tavoitteiden saavuttamisen kannalta yleisesti ottaen kaikkein tehokkain tapa ohjata yrityksiä kestävää hyvinvointia edistävään suuntaan. Mikäli Suomessa otettaisiin päästömaksut käyttöön siellä, missä se olisi tarkoituksenmukaista, haluttu kannustinjärjestelmä olisi mahdollista rakentaa. Silloin yritykset voivat oman tilanteensa mukaisesti valita niille sopivimmat keinot tavoitteidensa ja yhteiskunnan esittämien yleisten vaatimusten toteuttamiseen.

Olennaista on, ettei liian yksityiskohtaisella toiminnan säätelyllä rajoiteta yritysten yksilöllisiä ratkaisuja, tapauskohtaisia valinnanmahdollisuuksia, innovaatiokykyä ja lopulta edellytyksiä kilpailussa pärjäämiselle. Globaalissa kilpailussa on tärkeää, että yritykset saavat itse mahdollisimman vapaasti etsiä ja tavoitella taloudellista tuottoa, koska se on yleensä niiden tosiasiallinen intressi. Se on myös taloudellisen toimintatavan ja kilpailukyvyyn välttämätön edellytys.

Monet valistuneet kansalaiset kantavat huolta sosiaalisesta ja ympäristöllisestä asiaintilasta myös henkilökohtaisilla valinnoillaan. Tämä muokkaa asenneilmastoa kohti kestävämpää ja reilumpaa maailmaa. Yksittäinen vastuunkanto on kuitenkin koordinoimatonta ja sattumanvaraista ilman takuuta hyödyllisten kehityskulkujen toteutumisesta. Väitänkin, että on nimenomaan julkisen vallan tehtävä osoittaa suuntaviittoja, koordinoita, rakentaa mikrokannustimia ja asettaa sopivia makrokontrolleja pyrittäessä kestävään kehitykseen.

KIRJALLISUUS

- Aghion, Philippe & Howitt, Peter: *Endogenous Growth Theory*. London: The MIT Press, 1998.
- Barro, Robert J. & Sala-i-Martin, Xavier: *Economic Growth*. London: The MIT Press, 2004.
- Friedman, Milton: The Social Responsibility of Business is to Increase Profits. *The New York Times Magazine*, September 13, 1970.
- Global Reporting Initiative: <https://www.globalreporting.org/Pages/default.aspx> (luettu 14.1.2013)
- Honkatukia, Juha: Ilmastonmuutoksen torjunnan kustannukset ja hyödyt. *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 104 (2008): 1, 72–80.
- Kanniainen, Vesa: Miksi oikeudenmukaisen maailman rakentaminen on niin vaikeaa? *Yhteiskuntapolitiikka* 77 (2012): 5, 574–577.
- Osakeyhtiölaki 624/ 21.07.2006.
- Perman, Roger & Ma, Yue & McGilvray, James & Common, Michael: *Natural Resource and Environmental Economics*. London: Pearson, 2003.
- Rawls, John: *The theory of justice, revised edition*. USA: Harvard, 1999.
- Rikama, Samuli: Suomella on kykyä kilpailla. *Tieto&trendit* (2012): 7, 26–27.
- Solow, Robert: On the intergenerational allocation of natural resources. *Scandinavian Journal of Economics* 88 (1986): 1, 141–149.
- Stiglitz, Joseph E. & Sen, Amartya & Fitoussi Jean-Paul: Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress, 2009 <http://www.stiglitz-sen-fitoussi.fr/en/index.htm> (luettu 23.1.2013)
- Tahvonen, Olli & Kaitala, Veijo & Pohjola, Matti: A Finnish-Soviet acid rain game: non-cooperative equilibria, cost efficiency and sulphur agreements. *Journal of Environmental Economics and Management* 24 (1993): 1, 87–99.
- Tuomala, Matti: *Julkistalous*. Helsinki: Gaudeamus, 2009.
- Valtioneuvoston periaatepäätös yhteiskuntavastuusta 22.11.2012 <http://valtioneuvosto.fi/toiminta/periaatepaatokset/periaatepaatos/fi.jsp?oid=370386> (luettu 23.1.2013)